

2. Α. Πασαλιούρας (6)

ΔΙΑΛΕΚΤΟΛΟΓΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ (B)

I. Ὁδηγίες

Ὅλοι μας γνωρίζομε ὅτι ἡ μητρικὴ μας γλῶσσα δὲν εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἴδια παντοῦ, σὲ ὅλα τὰ μέρη τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ἀλλὰ παρουσιάζει διαφορὰς, στὸ λεξιλόγιο ἰδίως καὶ τὴν προφορὰ, πότε λίγες καὶ πότε περισσότερες.

Οἱ διαφορὰς αὐτὲς γεννήθησαν ἀπὸ καιρὸ ἀπὸ ποικίλες αἰτίες — λόγους γεωγραφικούς (εὐκόλης ἢ δύσκολης συγκοινωνίας, συχνῆς ἢ ὄχι ἐπικοινωνίας μεταξὺ γειτονικῶν τόπων), πολιτικούς, διοικητικούς, ἐκκλησιαστικούς κτλ.— καὶ κάνουν νὰ ὑπάρχουν κοντὰ στὴν κοινὴ μας γλῶσσα ἰδιώματα καὶ διαλέκτοι.

Ἡ ἐρευνα αὐτὴ σκοπὸ ἔχει νὰ ἐξακριβωθῶν μερικὲς ἀπὸ τὶς διαφορὰς ποὺ παρουσιάζει κατὰ τόπους ἡ γλῶσσα μας. Μὲ τὴ συλλογὴ καὶ τὴ μελέτη τους θὰ βοηθήσωμε νὰ καθοριστοῦν καλύτερα τὰ διάφορα νεοελληνικὰ ἰδιώματα καὶ νὰ λυθοῦν καὶ ἄλλα ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴ γλῶσσα καὶ τὴν ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Γιὰ νὰ πετύχη ὁ σκοπὸς παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστη τοῦ ἐντύπου αὐτοῦ νὰ συμπληρώσῃ τὰ παρακάτω ἐρωτήματα μὲ προσοχὴ, γραφόντας πῶς λέγουν στὸν τόπο του τὴν κάθε λέξη, τύπο ἢ φράση.

Εἶναι ὁμῶς ἀνάγκη ν' ἀποδοθῇ τὸ τοπικὸ ἰδιώμα ὅσο γίνεται πιστὰ, χωρὶς ἐπιδράσεις ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν πόλεων καὶ ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῶν ἐφημερίδων, τοῦ στρατοῦ, τῶν σχολείων. Οἱ ἀγράμματοι, οἱ γέροι, οἱ γυναῖκες, τὰ μικρὰ παιδιὰ μιλοῦν συνηθῶς γλῶσσα καθαρώτερη, ἰδιωματικώτερη.

Ὅταν συνηθίζονται στὸ τοπικὸ ἰδιώμα δύο λέξεις ἢ δύο τύποι, ν' ἀναγράφονται καὶ οἱ δύο. Ὁ λιγώτερο κοινὸς μέσα σὲ παρένθεση.

Καλὸ εἶναι νὰ σημειωθῇ ὅσο γίνεται πιστὰ καὶ ἡ προφορὰ τοῦ τύπου.

Οἱ ἀπαντήσεις πρέπει νὰ εἶναι καθαρογραμμμένες καὶ εὐκολοδιάβαστες καὶ νὰ σταλοῦν στὸν

κ. Μ. Τριανταφυλλίδην Ἀνώτερον Ἐπίτην Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως
ὁδ. Ἰωακείμ 23. Ἀθῆνας.

Παραδείγματα ἀπαντήσεως: Γιὰ νὰ φανῇ καλύτερα πῶς πρέπει νὰ συμπληρωθοῦν τὰ παρακάτω ἐρωτήματα, παραθέτονται ἐδῶ λίγα παραδείγματα. Στὸν ἀρ. 3: Γιὰ τὸ «ἐκάθητο» συνηθίζουν στὰ διάφορα μέρη τοὺς τύπους: κάθονταν, κάθονταν, καθόντανε, ἐκάθονταν, ἐκαθόντανε, καθόσαντε, καθόντουσαν κτλ. Θὰ σημειωθῇ στὴν ἀπάντησιν ὁ τύπος ἢ οἱ τύποι οἱ εὐχρηστοὶ στὸν τόπο τῆς ἀναποκρίσεως — Στὸν ἀρ. 10: ὑπάρχουν οἱ τύποι: φάγαμε, ἐφάγαμε, ἔφαγάμε, ἐφαγάμι, ἐφαγαμέ, ἠφάγαμε κτλ. Ποῖς ἀπ' ὅλους συνηθίζεται; — Στὸν ἀρ. 14: συνηθίζουν κατὰ τόπους τοὺς τύπους: ἐμαζεῦτηκαν τὰ σύννεφα, μαζεῦταν τὰ σύννεφα, ἦμαζώχταν, ἐμαζώχτανε, μαζεῦτηκαν, ἠμαζεῦτηκαν, μαζεῦτηκανε κτλ. Καὶ ἐδῶ θὰ σημειωθῇ πῶς ἀκριβῶς λέγουν ἐκεῖ.

II. Ἐρωτήματα

ὄνομα διδασκάλου Α. Πασαλιούρας ἔδρα σχολείου Κερκίριον
τόπος γεννήσεως διδασκάλου Ἡρμιάσιον ἐπαρχία Ἡρασιόνη

A. Πῶς λέγονται στὸν τόπο σας οἱ ἀκόλουθοι γραμματικοὶ τύποι:

1. ἐκάθητο	<u>καΐ θούλιον</u>	4. ὁμίλων (αὐτοὶ)	<u>ὄμογοῦσαν ἤμου βίνιασιν</u>
2. ἐκάθηντο	<u>καΐ θούλα</u>	5. ἀγαπῶμαι	<u>ἀγαπιούμι</u>
3. ὁμιλοῦν	<u>μουβνιασίου</u>	6. ἀγαπῶμεθα	<u>ἀγαπιούμεθα</u>

Να' ἀναγράψῃς πῶς λέγουν

Αρ: 486
14.7.724

7. ήγαπόμην *ἀγαπώμαι* 10. εφάγαμεν *ἔφαγαμε*
 8. ήγαπάτο *ἀγαπῶνταν* 11. (οἱ) πραγματευταί *πραγματευτάδην*
 9. φοβοῦμαι *φοβοῦμι* 12. τοῦ φερσίματος τοῦ φερσίματος

B. Πῶς λέγονται στὸν τόπο σας οἱ ἀκόλουθες φράσεις;

13. δὲν τὸν βλέπω γάργεται *δὲν τὸν βλέπω γάργεται*
 14. μαζεύτηκαν τὰ σύννεφα *μαζεύτηκαν τὰ σύννεφα*
 15. δὲ μοῦ ἀρέσει αὐτὴ ἡ μογοιὰ *ρὲ' μ' ἀρέ' αὐτὴ ἡ μωσογιὰ*
 16. ἀποπάνω ἀπ' τὸν γκρεμὸ *ἀποπάνω ἀπ' τὸν γκρεμὸ*
 16α. ἔφυγε τραγουδώντας (ἢ: τραγουδῶντα;) *ἔφυγε τραγουδῶντας*
 17. μῦστειλε ἢ γιατί ἓνα πανεράκι μὲ σῦκα καὶ ἀπίδια = μ' ἔδωκε ἢ γιατί ἓνα πανεράκι μὲ σῦκα καὶ ἀπίδια (μωρόνια)

Γ. Μὲ ποιὲς λέξεις ἐκφράζονται στὸν τόπο σας οἱ ἀκόλουθες ἔννοιες;

18. τζιτζικας *ψιψιψα* 23. σάφρα *μωυδερῖσα - μωυδερῖς*
 19. βάτραχος *ζιάμωσας* 24. ἰστός ἀράχνης *ναμαγμουφσηιά*
 20. σάλιαγκος *σαγαγας* 25. κυψέλη μελισσῶν *μωψίτ*
 21. > μὲ σπίτι *μίσσι?* 26. χαιτή (ἀλόγου, μουλαριοῦ) *ισαμωῖς*
 22. > χωρὶς σπίτι *χωρῖσσι?* 27. γαῖδουρί *γομάφ*
 28. τραχεῖα ἀρτηρία, λάρυγγας (γκριτσιλιάγκος, καρίτσουφλας κτλ.) *γριτσιλιάγκος*

29. οἰσοφάγος (ντρικάδα, καταπιῶνας κτλ.)

30. κόρη τοῦ ματιοῦ 32. κανθὸς τοῦ ματιοῦ
 31. ἴρις > > 33. ἀντίχειρ
 34. τὸ τραγανὸ κάτω μέρος τοῦ αὐτιοῦ
 35. τὰ λαζάκια στὸ πρόσωπο ἅμα γελοῦμε (γουρνοῦλες, βουλίτσες)

36. ἡ ἀσπράδα τῆς γλώσσας ἅμα χαλάση τὸ στομάχι

37. ἡ γεύση ποῦ ἔχομε τότε στὸ στόμα

38. λόξιγκας

39. λυγμοὶ (κλαίω μὲ λυγμούς — ἀναφυλλητὸ κτλ.)

40. χασμουριοῦμαι

41. γρατσουνίζω

42. στραμπουλίξω

43. ριγηλὸς (ὁποῖος κρυώνει εὐκολά: κραιτσούλης, τρεμοχουχούλης κτλ.)

44. βρέφος

47. σύγαμπροι *μωσφρανακηδῆς*

45. γιαγιά (μάμμη)

48. συννεφάδες *σπρησῆς*

46. δίδυμα *ψιψιψοῦμα*

49. τζάκι (ἐστία)

50. τὸ ἐπάνω στρογγυλὸ μέρος τοῦ τζακιοῦ, ποῦ παίρνει τὸν καπνὸ

51. οί στρόφιγγες στην πόρτα, στα παράθυρα *ριζί*
52. ο μεγάλος έσωτερικός σύρτης που κλείνομε την πόρτα *ηράτιη*
53. ή λαβή τής πόρτας *χερούγι*
54. τὰ σανίδια τής στέγης *ζαφτανουάνιοδ*
55. ή ύδρορορή τής στέγης *ούρούι*
56. τὸ πήλινο άγγείο που κρυνώνουν τὸ νερό *ζαγιένι*
57. ή πυράγρα (μασιά) *μάσια*
58. καθαρίζω τή φωτιά με τή μασιά (ξαιθέλνω, ξεθρακιάζω)
59. κοτέτσι (όρνιθώνας) *ιουμάσι*
60. προσκνητάρι (εϊκόνησιμα άγίου στο δρόμο) *εϊκόσημα*
61. ὁ διάττων άστήρ (χύθηκε ένα άστέρι)
62. καλντερίμι
63. σκιάτρο (σέ άμπέλι, χωράφι)
64. άμάδα (παιδιά) *ζουμάδα*
65. τὸ ξύλο που στήνουν για σημάδι άμα παίζουν άμάδες ή άλλα παιγνίδια *σημαδι*.
66. άναρριχώμαι (σκαρφαλώνω, σκαρβελώνω, σκαντζουρώνω, κολλῶ κτλ.) *γραμναβάνομαι*
67. μηρνωμαι (μαρκεμαι, άναχαράζω, χραπαλῶ κτλ.) *μαρνωμαι*
68. χρεμετίζω *χρημιάω*
69. ή φωνή του λαγού
70. ή φωνή του χοίρου *γοβζαορια*
71. οί διάφορες φωνές του σκύλου *ούρζαορια, άρχιάω*
72. κατεβάζω τ' αυτιά (για άρρωστα ζῶα) *υρμπό ε' αυτιά*
73. σηκώνω τις τριχες (ή τρομαγμένη γάτα: άναμαλλιάζει, σγαντζαρώνει κτλ.)
74. ὁ δρόμος που άκολουθοῦν τὰ μυρμηγκια, οί μέλισσες κτλ. *μυρμηγκιάλα*
75. ρίχνω τὸ ρούχο στον ὦμο χωρίς νά περάσω τὰ μανίκια (τὸ φορῶ άνάριχτα άναπεταρίκι κτλ.) *ολόν ὦμο. ε' ποιζό*
76. τὰ ξύλα που χτυποῦν τή μυλόπετρα
77. ὁ ξύλινος σωλήνας που κατεβάζει τὸ νερό στο μύλο *ιαροῦλι*
78. τὸ στενό του τέλος
79. ὁ ρυμός του άρότρου (σταβάρι)
80. οί άκτίνες του τροχού
81. ὁ στῦλος στη μέση του άλωνιού *σφρέγγος*
82. τὸ άνάβαθρο για τὸν άλωνιστή
83. τὸ άσθενικό σιτάρι που άπομένει μετά τὸ λίγισμα

84. τὸ ἐπένδυμα τοῦ σιταριοῦ *λοῖσα*
85. τὸ περιζάλυμμα τοῦ καλαμποκιοῦ (ἀραποσιτιοῦ) *μαγαμιώφρη*
86. τὸ μουστάκι, τὸ μετάξι τοῦ καλαμποκιοῦ *ρίσο*
87. ὅ,τι ἀπομένει ἀπὸ τὸ καλαμπόκ, ἀφοῦ τὸ φάγομε *ρόμοσι*
88. τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ καρυδιοῦ
89. τὸ γαλασμένον καρῦδι
90. τὰ πρόιμα σῦκα
91. οἱ πρασιὲς (βραγιές) τοῦ περιβολιοῦ
92. τὸ χῶμα (ῶμος) μεταξὺ δύο ἀύλακων
93. τὸ πρόχομα ποῦ ἀνορούσομε στὸ αὐλάκι γιὰ νὰ μετοχετεύσομε τὸ γερό του
94. τὸ κρεβάτι (πλέγμα ἀλειμμένο ἀπὸ σβουριά) γιὰ τοὺς μεταξοσκώληκες
95. τὰ ξερὰ φύλλα τῶν πεύκων, ἐλάτων κτλ., πεσμένα στὸ χῶμα
96. ξερὸς κορμὸς δέντρου πεσμένος κάτω
97. τὰ παράσιτα τῶν δέντρων (ποιῶν), ποῦ πρὸς μὲνίζου στὸν κορμὸ τους (μούσλι, τοάτινος γλαντίνι κτλ.) *ῥουνα*
98. τὸ ποιμενικὸ ραβδί *μοῦλο* 99. στάνη *μασφί - δροῖμα*
100. ἡ ὀμίχλη (καταχνιά, ἀντάρα, πούσι μούχλα)
101. ἡ λίσση ποῦ κατεβάζει τὸ ποτάμι *ροῦνη*
102. ραβδαία βροχὴ *δυνατή* 103. σιγαλὴ βροχὴ
104. τόπος μὲ νερά, ὅπου φυτρῶνουν βοῦρα καὶ ἄλλα ἐλώδη φυτὰ
105. ὁ ἀχνὸς ποῦ ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴ γῆ ἕστές καλοκαιρινὲς μέρες καὶ κάνει τὸν ἀέρα νὰ τρέμη (σίσιλο, θράψη)
106. χωράφι ἀποφιλωμένο χωρὶς φυτεία
107. βαθύλωμα στὴν κοίτη, ὅπου μαζεύεται πολὺ νερὸ (βίραγκας, βούθουνας, πούντος)
109. μέρος στὸ ποτάμι ὅπου πλένουν οἱ γυναῖκες *πρόρα*
110. τὰ κονταλάκια (ψαράκια κτλ.), ποῦ κάνομε ρίχνοντας στὴ θάλασσα βότρυλα ἐπίπεδα καὶ λεπτά, ποῦ ἀναπηδοῦν
111. οἱ κορδέλες (ζίκ-ζάκ) τοῦ δρόμου στὴν πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ (καγκέλια, καγκόλια)
112. μικρὸ ἀνοιχτὸ μέρος χωρὶς δέντρα στὸ δάσος (ξέφωτο, ξαῖθρα, ξάθρα, ἀναφεξάδα, ξέσκεπο)
113. ἡ τύψις τῆς συνειδήσεως